

2011 ÅRS INVENTERING AV FÅGELSKÄR I VÄNERN

Sedan den årliga övervakningen av Vänerns fågelskär startade 1994 torde inget år ha varit svårare ur inventeringssynpunkt än 2011. Återkommande kraftiga vindar, kraftig sjögång, och även regn, försvårade i hög grad fältarbetet. Sjöns sydvästligaste del blev inte inventerad under ordinarie inventeringsperiod. Vissa bedömningar av fågelförekomsten i Vänern 2011 kan ändå göras. De flesta måsfåglar och tärnor fanns i antal runt eller över genomsnittet för hela inventeringsperioden. Silvertärnorna var fler än något tidigare år. Endast gråtrut och havstrut uppvisade svag förekomst. För andfåglar och vadare noterades få större förändringar. Dock påträffades endast ett revir av roska jämfört med fem revir 2010. Storskarvarna blev färre. 2 500 par påbörjade häckning i Vänern, en minskning med närmare 400 par sedan 2010.

Fakta från 2011 års inventering sammanfattas här i korthet. Ett antal inventerarlager fick under en eller flera dagar avbryta påbörjat fältarbete. Ett lag drabbades av upprepat otjänlig väderlek och dessutom av motorhaveri. Inventeringsområde 1 (Vänernsviken) samt angränsande del av område 2 (2.13-2.14) förblev därmed oinventerat under ordinarie inventeringsperiod 8-18 juni. För denna del av sjön har därför ett medelvärde av olika arters förekomst 2008-2010 använts vid beräkningen av totala förekomsten i Vänern 2011 (gäller ej storskarv, se texten om denna art).

Totalt uppskattas 33 000 måsfåglar och tärnor (individer) ha funnits på Vänerns fågelskär 2011, vilket är ett relativt stort antal. Endast under perioden 2005-2010 har ännu fler individer inräknats. Förekomsten av fiskmå, fisktärna och silltrut var klart över genomsnittet för hela inventeringsperioden 1994-2011. För silvertärna nåddes t.o.m. en ny högstanotering (även om man bortser från ej inventerat område). För de två största måsfågeln, gråtrut och havstrut, noterades däremot svag förekomst.

Mellan 2010 och 2011 skedde avsevärda omflyttningar av mås- och tärnbestånd mellan olika Vänerskärgårdar. Denna typ av skeende är sedan tidigare välkänt i sjön. I Lurö-Millesviks skärgård (område 3) minskade t.ex. fyra av de sex vanligaste måsfågeln och tärnorna mer eller mindre kraftigt i antal 2011 och endast silvertärnorna var fler än föregående år. I Lidköpings skärgård (område 9) däremot ökade tre arter i antal medan två minskade (se vidare bilaga 3).

För storlom var antalet inräknade revir 2011 det näst lägsta sedan inventeringsstarten. Innebörden av detta måste dock bedömas utgående från rådande omständigheter. Delar av inventeringen var nödvändig att utföra, för att över huvud taget bli genomförd, när delvis kraftig sjögång rådde. Storlom är säkert den art som är lättast att missa under sådana omständigheter. De få inräknade lomreviren 2011 behöver därför inte indikera en minskad förekomst.

Av häckfågeln på Vänerns fågelskär finns storlom, drillsnäppa, silltrut, gråtrut, fisktärna och silvertärna upptagna på den *Svenska rödlistan* och/eller i *Fågeldirektivet* som ingår i EU:s lagstiftning. Dessa arter är därmed av speciellt intresse att följa inom miljöövervakningen. Detsamma gäller för de fyra i Vänern fåtaligt uppträdande arter som här kommenteras kortfattat.

Vitkindad gås har häckat på fågelskär i Vänern sedan åtminstone 1993. År 2011 noterades tre häckningar och 14 vuxna fåglar fördelade på fem lokaler. Roskarl upptäcktes häckande i Vänern 1935 och fanns sedan kvar under resten av 1900-talet. 1994–1998 hittades årligen runt 10 revir. Efter en snabb minskning saknades arten helt under några år efter millennieskiftet men har återkommit. 2010 fanns fem revir men 2011 endast ett revir. Några få dvärgmåspar har sedan 2003 årligen häckat på fågelskär utefter Vänerns östra kust. Både 2010 och 2011 fanns minst 8 par, det högsta antalet hittills. Ingen av ovannämnda arter har under tidigare års inventeringar påträffats inom det område som förblev oinventerat 2011.

Skräntärna har häckat i Vänern med 1-3 par under hela inventeringsperioden. 2010 fanns ett enda par i sjöns sydvästra del. I samma område fanns ett stationärt par även 2011. Skärgården med skräntärnornas tidigare häckningsskär förblev oinventerad 2011. Utgående från andra observationer av fåglarna och deras beteende under olika delar av häckningstiden är bedömningen att häckning påbörjats någonstans i den aktuella Vänerskärgården men avbrutits i ett ganska tidigt skede.

Storskarv konstaterades först häcka i Vänern 1989. Populationsutvecklingen har därefter följt det mönster som är att förvänta hos en nyinvandrad fågelart. Efter en snabb ökning fram till 2005 har de häckande skarvarna varit runt 3 000 par med små mellanårsvariationer. År 2011 skedde däremot en påtaglig minskning till 2 500 par fördelade på 17 häckningslokaler, jämfört med knappt 2 900 par på 19 lokaler 2010. Skarvkolonier kan med fördel inventeras senare på sommaren efter ordinarie inventeringsperiod för övriga arter. Så skedde även 2011, bl.a inom den del av Vänern som ej inventerats i juni. I flera skarvkolonier var häckningsframgången mindre god eller t.o.m. dålig både 2011 och de närmast föregående åren. På flera häckningsöar har konstaterats att havsörnar, skarvarnas i stort sett enda naturliga fiende, stör skarvarna samt äter skarvungar.

Det bör slutligen nämnas att ett antal inventerare påpekat att igenväxningen av fågelskär (och andra stränder vid Vänern) nu sker med uppseendeväckande hastighet. Många fågelskär kommer snart att vara olämpliga för kolonihäckande sjöfåglar. Ett stort tack till alla medverkande för det allt annat än lättplanerade och lättgenomförda inventeringsarbetet 2011!

För Vänerns vattenvårdsförbund samt Länsstyrelserna i Värmlands och Västra Götalands län

Thomas Landgren
Åsgatan 6
547 31 GULLSPÅNG
Tel: 0551-207 12
0706-76 07 94
E-post: landgren.natur@tele2.se

Bilagor:

- 1. Totalsiffror för Vänern 1994–2011*
- 2. Siffror för inventeringsområde 2–9 år 2011*
- 3. Procentuell antalsförändring hos Vänerns sex vanligaste måsfåglar och tärnor i område 3-9 mellan åren 2010 och 2011.*

Sammanfattning av inventeringsresultaten för Vänern åren 1994-2011.

Artnamn	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Knölsvan	16	15	13	19	16	6	10	13	43	29	45	38	26	24	13	33	38	23
Grågås	7	30	113	8	31	8	17	56	36	29	103	130	150	219	245	1164	1107	680
Kanadagås	519	656	398	345	698	474	716	533	584	715	360	283	741	404	375	678	453	470
Vitkindad gås	6	4	5	8	14	18	19	22	5	12	9	16	14	7	17	17	8	14
Bläsand	2	9	5	6	1	11	1	2			5		14	12	1	14	8	4
Snatrand		2	4	10	3	5	13	9	8	2	4	6	17	37	23	34	23	30
Kricka	3	3	9	1	19	22	5	2	47	5	5	5	26	89	22	30	5	24
Gräsand	107	107	130	149	94	156	208	220	130	153	161	140	207	181	128	211	182	119
Stjärtand														1				
Årta																1		
Skedand		2			1	1	2		2			1			2			
Brunand		1	1			1		4					3					
Vigg	7	3		11	24	40	23	29	6	24	24	40	17	46	24	19	6	31
Ejder		1				2					1	2	1	1	1		1	1
Knipa	25	17	10	35	25	40	30	23	31	34	63	41	30	60	40	45	51	37
Småskrake	231	281	278	285	337	223	283	292	365	376	384	473	591	632	460	419	447	428
Storskrake	100	57	90	112	64	48	55	62	63	46	56	53	59	82	29	49	32	29
Storlom	65	61	51	37	64	60	56	50	60	61	48	64	70	70	60	58	59	42
Skäggdopping	12	23	4	15	15	9	6	33	19	22	37	33	13	23	23	17	17	19
Storskarv	288	403	579	796	958	1094	1140	1534	1647	1971	2289	2919	3139	2869	3089	2973	2874	2502**
Gråhäger	5	8	6	7	6	8	10	12	11	22	13	17	10	9	8	8	6	8
Sothöna									2	6	1	3	1	1	3	4		1

Siffror med fet stil anger antalet revirhävdande individer.

Siffror med fet + kursiv stil anger antalet revir.

Övriga siffror anger antalet individer (utan utvärdering av ev. revirsbeteende).

Endast arter som bedöms som möjliga häckfåglar på Vänerns fågelskår redovisas i tabellen.

Bilaga 1 (sid 2)

Artnamn	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Strandskata	50	67	48	66	57	68	57	58	62	66	59	69	64	61	73	54	82	76
M. strandpip			2	1	2	1			1	2	2	2	1		1	1	1	2
St. strandpip				1					1			1		1	1		1	2
Tofsvipa				1	4		1		7	8	7	8	8	11	22	9	13	7
Storspov											1							
Rödbena	1														1	1	1	1
Drillsnäppa	68	49	48	68	85	52	63	47	73	74	79	77	108	104	72	91	91	98
Roskarl	11	12	11	9	10	4	4	9	6	3	1		1		1	2	5	1
Kustlabb	1	1	1			1		1									2	
Dvärgmås	5	3	16	11	94	16	1		18	1+58	1+26	3+14	4+20	6+82	3+127	4+59	8+20	8+29
Skrattmås	2134	4925	4777	5590	6521	5366	4412	3591	5845	6713	5122	7435	7789	8086	7130	7817	8620	6775
Fiskmås	8332	9657	9273	9370	10408	11053	10510	10266	11384	11814	10450	13984	12524	14354	11371	12330	14440	13336
Silltrut	75	97	102	86	149	192	131	175	200	209	187	220	268	293	234	305	287	303
Gråtrut	6559	7617	7501	7589	7867	8147	7011	7460	8282	7580	6603	6838	6112	6946	5450	6594	6952	5939
Havstrut	780	860	780	755	813	693	752	687	787	712	685	709	739	758	634	632	611	533
Skräntärna	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fisktärna	3095	3024	3185	3804	3474	3095	3612	3185	4391	4553	5448	4479	5246	5880	6115	5822	5360	5288
Silvertärna	227	272	287	345	322	387	625	384	558	522	436	520	653	809	768	800	901	1011
Småtärna														1	1			1
Svarttärna	4	2		1		1	1		2		1+1	1	3	1+4	1	1+1		

Siffror med fet stil anger antalet revirhävande individer.

Siffror med fet + kursiv stil anger antalet revir.

Övriga siffror anger antalet individer (utan utvärdering av ev. revirsbeteende).

Endast arter som bedöms som möjliga häckfåglar på Vänerns fågelskär redovisas i tabellen.

* I 2011 års resultat ingår en skattning (medelvärde för åren 2008-2010) av olika arters förekomst i område 1 och sydligaste delen av område 2 som inte inventerades 2011 (se dock storskarv).

** Storskarv totalinventerad.

Köpmannebro-Tösse skärgård

År	Artnamn	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
2011	Knölsvan	1				
2011	Grågås	25				
2011	Kanadagås	110				
2011	Vitkindad gås	3				
2011	Snatterand	6	2	4		
2011	Gräsand	32	27	5		
2011	Vigg	1	1			
2011	Ejder	1		1		
2011	Knipa	17	6	11		
2011	Småskrake	79	32	39		
2011	Storskrake	7	2	5		
2011	Storlom	17			10	7
2011	Skäggdopping	9				
2011	Storskarv				232	325
2011	Gråhäger					5
2011	Havsörn					1
2011	Strandskata	17			11	2
2011	Tofsvipa					1
2011	Storspov					3
2011	Rödbena					1
2011	Drillsnäppa	18			14	
2011	Skrattmås	1704				9
2011	Fiskmås	3479				14
2011	Silltrut	116				
2011	Gråtrut	750				
2011	Havstrut	73				2
2011	Fisktärna	275				16
2011	Silvertärna	44				
2011	Kråka	11				
2011	Korp	4				

Delområdena 2.13 samt 2.14 saknas i sammanställningen.

Lurö-Millesviks skärgård

Sammanfattning 2011

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Grågås	18				
Kanadagås	65				
Gräsand	5	5			
Knipa	2		2		
Småskrake	46	23	21		
Storskrake	2	1	1		
Storlom	10			5	
Storskarv				160	4
Havsörn					1
Strandskata	20			10	
Tofsvipa	1			1	
Kärrensäppa					1
Drillsnäppa	16			13	
Roskarl	2			1	
Skrattmås	341				
Fiskmås	2201				51
Silltrut	6				
Gråtrut	827				3
Havstrut	137				
Fisktärna	529				6
Silvertärna	136				
Stenskvätta	1				

Segerstads skärgård med Kattfjorden

Sammanfattning 2011

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Grågås	27				
Kanadagås	63				
Kricka	6	6			
Gräsand	13	10	3		
Knipa	1		1		
Småskrake	49	23	26		
Storskrake	1		1		
Storlom	22			11	
Skäggdopping	2				
Storskarv	2			143	52
Lärfalk					1
Strandskata	11			7	5
Mindre strandpipare	2			1	
Tofsvipa	1			1	
Gluttsnäppa					1
Drillsnäppa	21			15	
Skrattmås	385				
Fiskmås	1914				49
Silltrut	27				2
Gråtrut	997				49
Havstrut	74				2
Fisktärna	372				1
Silvertärna	239				4
Stenskvätta	1	1			

Karlstad-Kristinehamns skärgård

Sammanfattning 2011

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Grågås	2				
Kanadagås	59				
Vitkindad gås	1				
Snatterand	1		1		
Kricka	3	2	1		
Gräsand	20	12	2		
Vigg	29	28	1		
Knipa	7		7		
Småskrake	57	21	36		
Storskrake	3		3		
Storlom	7			5	5
Skäggdopping	6				
Storskarv				292	179
Fiskgjuse	2			1	1
Sothöna	1				
Strandskata	12			9	1
Tofsvipa	6			3	
Brushane					1
Rödbena					3
Skogssnäppa					2
Drillsnäppa	16			12	
Dvärgmås	11				3
Skrattmås	1822				20
Fiskmås	1088				17
Silltrut	2				
Gråtrut	810				2
Havstrut	74				8
Fisktärna	1146				4
Silvertärna	397				3
Stenskvätta	2				
Kråka					1

Åråsviken

Sammanfattning 2011

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	1				
Kanadagås	6				
Kricka	6	6			
Gräsand	2	1	1		
Småskrake	2	1	1		
Storlom	2			1	1
Strandskata	2			1	
Tofsvipa					2
Brushane					4
Rödbena	1			1	
Drillsnäppa	4			4	
Skrattmås	53				
Fiskmås	96				
Gråtrut	28				
Havstrut	8				1
Fisktärna	150				2
Silvertärna	13				
Kråka	2				4

Mariestads skärgård

Sammanfattning 2011

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	3				
Grågås	4				
Kanadagås	21				
Bläsand	3	2	1		
Snatterand	14	7	7		
Kricka	5				
Gräsand	13	11	2		
Vigg	1		1		
Småskrake	66	33	32		
Storskrake	5	1	4		
Storlom	4			2	3
Skäggdopping					1
Storskarv				830	16
Fiskgjuse	1			1	
Lärfalk	2			2	
Strandskata	20			14	
Tofsvipa					66
Brushane					3
Rödbena					2
Drillsnäppa	10			8	
Dvärgmås	4				23
Skrattmås	962				2
Fiskmås	660				
Silltrut	10				
Gråtrut	1160				2
Havstrut	45				3
Fisktärna	1107				45
Silvertärna	76				3
Småtärna					1
Stenskvätta	1				
Kråka	3				

Djurö skärgård

Sammanfattning 2011

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Kanadagås	3				
Kricka	1	1			
Gräsand	3	2	1		
Småskrake	20	10	9		
Storlom	2			1	
Storskarv					9
Strandskata	3			2	1
Drillsnäppa	3			3	
Skrattmås	82				
Fiskmås	526				
Gråtrut	196				
Havstrut	10				1
Fisktärna	367				2
Silvertärna	29				

Lidköpings skärgård med Kinnevik

Sammanfattning 2011

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	3				
Grågås	14				
Kanadagås	8				
Vitkindad gås	10				
Gravand					2
Snatterand	6	3			
Kricka	3	1			
Gräsand	10	5	1		
Småskrake	68	29	20		
Storskrake	2		2		
Storlom	6			3	
Storskarv				578	200
Gråhäger				8	
Lärfalk	2			1	
Strandskata	21			13	7
Större strandpipare	4			2	2
Tofsvipa	2			1	17
Kärnsnäppa					1
Storspov					2
Rödbena					2
Drillsnäppa	26			18	
Dvärgmås					3
Skrattmås	447				21
Fiskmås	1630				85
Silltrut	111				
Gråtrut	819				60
Havstrut	49				3
Fisktärna	1041				36
Silvertärna	69				

Bilaga 3

	1. Vänersborgsviken	2. Köpmannebro-Tösse skärgård	3. Lurö-Millesviks skärgård	4. Segerstads skärgård med Kattfjorden	5. Karlstad-Kristinehamns skärgård	6. Åråsviken	7. Mariestads skärgård	8. Djurö skärgård	9. Lidköpings skärgård med Kinnevik
Skattmåås	-43			-42	-	-21	-	+32	
Fiskmåås		-21			-		+32		
Gråtrut	-21	-29	-12	+	-11	+13	-17		
Havstrut	-20	+			-	-	-		
Fisktärna	-37		+11	-35	+44	-25	+13		
Silvertärna	+33	+22	-14			+	+	+	

Procentuell antalsförändring hos Vänerns sex vanligaste måsfåglar och tärnor i område 3-9 mellan åren 2010 och 2011. Endast förändring på >10 % har redovisats. Då <100 individer ligger till grund för beräkningen har förändring på >10 % angetts med + eller -. För område 1 och 2 saknas underlag för ovanstående utvärdering.